

D I A L O G U E
07 – 10 July 2011, Heinrich Böll Stiftung Derneği
Merit Halki Palace Hotel
Heybeli Ada / Istanbul

Demokrasiler ve Azınlık Talepleri Üzerine Düşünceler

Baskın Oran

Başlıca kaynak:

B.Oran, *Küreselleşme ve Azınlıklar*. 5. baskı, Ankara, İmaj Yayınevi, 2009

baskinoran@gmail.com

www.baskinoran.com

Terminoloji

- Azınlık:
  - Çoğunluk'tan farklı olan,
  - Sayıca az olan,
  - Başat olmayan,
  - Vatandaş olan,
  - Farklılığını sürdürmek isteyen gruptur.
- Negatif Haklar: Bütün vatandaşların hakları. Ör. Mülkiyet hakkı
- Pozitif Haklar: Sadece dezavantajlı gruplara tanınan «artı» haklar. Ör. Kendi okullarını açarak kendi dilini kullanma hakkı. Gerçekten «eşit» olabilmeleri için gereklidir.
- Liberal gelenek: Azınlık taleplerine ilke olarak olumlu yaklaşan tutum. Fakat Hobbes ve Locke'dan beri süregelen bu gelenek için «azınlık grubu» değil, «azınlık bireyi» esastır. («Azınlığa mensup bireylerin hakları»).

«Birey'in Hakları»nın Üstün Tutulmasının Nedenleri

- 1) Hukuksal açıdan: Bireyler uluslararası hukukun öznesidir, ama azınlıklar (azınlık grubu) özne değildir,
- 2) Siyasal açıdan: Ayrımcılığın Önlenmesi, bir ülkenin entegrasyonuna yöneliktir. Fakat Azınlıkların Korunması self-determinasyon yoluyla ayrılmaya dönüşebilir. «Bir azınlığa grup olarak koruma tanımak millet'i bölebilir. Hak, birey'e tanınmalıdır» (Dechênes). Azınlık hakları, kolektif boyutu olan bireysel haklardır. Kolektif haklar ise sadece Yerli Halklar'ın haklarıdır.
- 3) Grup, gelenekleri kullanarak bireyi ezabilir. Birey, devlete karşı alt-kimliğini, grubuna (cemaate) karşı da bireysel kimliğini korumaya çalışacaktır.

3

Azınlık Talepleri

- Kimi azınlıklar bazı pozitif haklar talep ederler. Liberal gelenekte bunların kabul edilmesi ilkesi yaygındır ve «gönüllü vatandaş» yaratmaya yöneliktir
- Bunlar etnik taleplerden çok dinsel taleplerdir ve genel yasalarla çatışabilirler. Böyle durumlarda ne yapmak gerekir? Yani bu talepler kabul mü edilmelidir, ret mi?
- Bu soruya ancak, özel durumları teker teker ve kimi genel ilkelerin ışığında inceleyerek cevap verilebilir.
- Bu ilkeler şöyle sıralanabilir:
  - Azınlığın amacı: Katılım mı, kendini çoğunluktan soyutlama mı?
  - Taleplerin genel kabul görmüş ve uluslararası alanda standartlaşmış ilkelerle uyumu:
    - Sağlık ilkeleriyle
    - Standartlaşmış insan haklarıyla
    - Kamusal yaşamla
    - Toplumsal entegrasyonla
  - Taleplerin niteliği: Yasaklama mı, daha fazla özgürlük mü?
  - Taleplerin diğer dezavantajlı gruplarla ilgisi.

4

Azınlığın Amacı: Katılım mı, Kendini Soyutlama mı?

- Kanada’da bir Sih, Kanada Atlı Polisi’ne girmek istemiştir. Şartı: Polis’in özel şapkasını takmamak. Çünkü türbanını çıkarması gerekecektir. Yetkililer kabul etmiştir çünkü Yerli kabilelerin kendi topraklarında istemedikleri (kendini soyutlama) bir ulusal kuruma kendi isteğiyle girmek (katılım) istemektedir.
- Türkiye’de başörtüsüyle üniversiteye gitmek isteyen genç kadınları da bu kategoride düşünmek mümkündür.
- Kürt partilerinin TBMM’ye girmek istemeleri de aynı kavrama dahildir.

5

Sağlık İlkeleriyle Uyuşum

- Kanada’da bir Sih, motosiklet ehliyeti almak istemiştir. Şartı: Kask takmamak. Çünkü türbanını çıkarması gerekecektir. Yetkililer (ardından da BM İnsan Hakları Komisyonu) reddetmiştir, çünkü sağlık ilkesiyle çatışmaktadır.
- Kimi Müslüman toplumları arasında, özellikle de Doğu Afrika’da «kız sünneti» İslam’ın şartları arasındadır. Fakat bu âdet kabul edilmez çünkü cinsel organın sakatlanması anlamındadır (*female genital mutilation*). Hindistan’daki, dul kadının ölen kocasıyla birlikte yakılması âdeti de (*suttee*) kabul görmez, yasaktır.
- Kimi hacı adayları çıkışta aşı yaptırmayı reddetmektedir (alkol sürüldüğü için). Bu duruma razı olmak veya çıkış vermeyi reddetmek yerine, alkolsüz bir dezenfektan kullanarak aşı yapmak uygundur.

6

Standartlaşmış İnsan Haklarıyla Uyuşum

- Kimi dinlerde, bu arada yaygın olarak İslam'da, birden fazla kadınla evlenmek vardır. Liberal gelenek bunu kabul etmez çünkü kadının insan haklarının ihlalidir.
- ABD'de «tarihî haklar» (*historical rights*) adı verilen kimi istisnalar bulunur ve «grubun hakları»nin kimi durumlarda «bireyin hakları»nın önüne geçmesini kabul eder. Bunlar, ABD'nin kurulma sürecinde verilen ayrıcalıklardır. Ör. Amish, Mennonite, Doukhobours ve Hutterite gibi dinsel gruplar, çocuklarının dış dünyayla fazla temas sonucu grup geleneklerine karşı çıkabilecekleri korkusuyla, çocuklarını yasal yaş olan 16'dan önce okuldan alabilirler.
- Yine de, bu açıdan bile, Mormonların birden fazla kadınla evlenmelerine ABD'de federal devlet izin vermez.

7

Kamusal Yaşamla ve Entegrasyonla Uyuşum

- Azınlığın talepleri sadece azınlığı mı ilgilendirmektedir, yoksa kamusal yaşamda da değişikliğe yol açacak mıdır? İkinci durumda taleplerin karşılanmasında tereddüt başgösterir.
- Ör. Türkiye'de kimi İslamcılar Cuma namazı için çalışma saatlerinin değişmesini istemektedirler.
- Buna karşılık kimi Kürtlerin okullarda seçmelik Kürtçe dersleri talebi çoğunluğun kamusal yaşamında değişikliğe yol açacak türden değildir. Bütün okullarda Kürtçenin zorunlu olarak okutulması ise başka bir durumdur.
- Eğer kimi talepler kamusal yaşamda değişikliğe yol açabilecek ise, bu durum ülkede daha fazla entegrasyona mı yol açacaktır, yoksa ayrılmaya mı? Kürtçe TV yayınları bu açıdan mütalaa edilebilir.

8

Taleplerin niteliği: Yasaklama mı, daha fazla özgürlük mü?

- Kimi İslamcılar kablolu TV’de geceyarısından sonra gösterilen erotik filmlerin, veya, belediye lokantalarına alkol servisinin yasaklanmasını istemektedir.
- Bu talepler, bu türden inançları olmayanların özgürlüklerini kısıtlamak anlamı taşır. Liberal gelenek, yasaklamak değil, başkalarına zarar vermemek şartıyla daha fazla özgürlük üzerine kuruludur.

9

Taleplerin Diğer Dezavantajlı Gruplarla İlgisi

- Azınlığın pozitif hak talepleri sadece azınlığa mı daha fazla hak tanımaya yönelmiştir, yoksa bütün «dezavantajlı gruplar»a mı? İkinci durumda, Liberal gelenek konuya daha fazla empatiyle yaklaşır.
- Pozitif hakları sadece kendisi için isteyen grup:
  - Çoğunluğun hedefi durumuna gelebilir,
  - Çoğunluk-Azınlık inatlaşmasına yol açabilir,
  - Egosantrik olmakla suçlanabilir,
  - İnanırcılığını yitirebilir
- Ör. «Demokratik Özerklik» uygulanacak bölgelerin yalnızca Kürt-yoğun bölgeler olmasını talep etmek ile bütün Türkiye’de uygulanmasını istemek çok fark yaratır.

10